

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: Political Theory and International Relations

Verbeek, B.J.; Groot, A.J. de

Citation

Verbeek, B. J., & Groot, A. J. de. (1982). Boekbespreking van: Political Theory and International Relations. *Acta Politica*, 17: 1982(3), 434-437. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3452275>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3452275>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

trokken moeten worden in de verklaring, omdat deze op de ontwikkeling daarvan mede enige invloed hebben gehad. Deze vraag naar aanvullingen moet worden opgevat, niet als kritiek, maar als erkenning van de grote waarde van deze dissertatie.

J. à Campo

Charles R. Beitz, *Political Theory and International Relations*, Princeton, Princeton University Press, 1979, ix + 212 blz.

In de jaren zeventig werd door vele politicologen de trein van de normatieve politieke theorie weer op de rails gezet en met enige vertraging werd ook de wagon van de leer der internationale betrekkingen aangekoppeld. Het zal een ieder duidelijk zijn dat dit laatste mede betekent dat het internationaal-politieke debat tussen realisten en idealisten, jarenlang schijnbaar in het voordeel van de eersten beslist, nu weer in volle hevigheid is losgebrand. Het is de verdienste van Charles Beitz dat hij met zijn boek 'Political Theory and International Relations' als één der eersten een knuppel in het wetenschappelijk hoenderhok heeft geworpen, in een poging een normatieve internationale politieke theorie te formuleren.

Vertrekkend vanuit de assumptie dat in het algemeen een ethische stellingname mogelijk is, wil Beitz aantonen dat er geen reden is de Internationale Betrekkingen af te zonderen als een gebied waar normatieve theorieën geen rol zouden kunnen spelen. ('Part One. International Relations as a State of Nature'). Ten tweede wil hij afrekenen met de klassiek-liberale benadering waarin staatssoevereiniteit het overheersende beginsel is. ('Part Two. The Autonomy of States'). Ten slotte geeft hij een aanzet tot een theorie van internationale distributieve rechtvaardigheid. ('Part Three. International Distributive Justice').

Om zijn eerste doel te bereiken bekritiseert Beitz met name de 'ethische sceptici' van de realistische school, waarbij in het bijzonder Hans J. Morgenthau het moet ontgelden (pp. 19-21, 24-25, 54-55). Deze school gaat er namelijk van uit dat staten, op grond van hun wens voort te bestaan, slechts zullen handelen vanuit het nationale belang; een verwachting die voortkomt uit het idee dat het internationale systeem vergeleken kan worden met de natuurstaat, zoals die door Thomas Hobbes geschilderd werd. Beitz falsificeert de natuurstaat-gedachte door aan te tonen dat de realiteit niet overeenstemt met de empirische vooronderstellingen waarop het model rust: 1) staten zijn niet de enige actoren op het internationale vlak, er zijn bijv. ook transnationale associaties en coalities, 2) de veronderstelde gelijkheid in macht tussen staten is niet aanwezig, hetgeen wel duidelijk wordt als we kijken naar de verspreiding van kernwapens, 3) door interdependenties kunnen staten niet volkomen onafhankelijk hun beleid voeren, 4) ook al ontbreekt een internationaal machtscentrum, toch blijken staten in de praktijk wel degelijk bereid gevolg te geven aan internationale regelingen (pp. 36-47).

De schrijver verwoordt de conclusie van dit eerste gedeelte van zijn boek aldus: 'To say that international skepticism is incorrect, then, is to say that international political theory is possible' (p. 65). Dit brengt hem bij de huidige internationaal-rechtelijke opvatting, die wel een – zij het beperkte – rol toekent aan de ethiek in internationale relaties. Als representant van deze benadering wordt Samuel Pufendorf genoemd; deze formuleerde de onaantastbaarheid van staatsautonomie, uitmondend in de juridische begrippen 'non-interventie' en 'zelfbeschikking'. Men

kan dit volgens Beitz zien als een uiting van het 19e eeuwse liberalisme, waarin een herverdelingsbeginsel ontbrak (pp. 65-66). De opvatting van Pufendorf is in wezen terug te voeren op de assumptie dat er een analogie bestaat tussen het individu en de staat (een assumptie die overigens ook te vinden is bij de natuurstaat-theoretici). Individuen hebben een recht op 'equal liberty'; vaak wordt dit onderscheiden in negatieve en positieve vrijheid. Analooq aan de individuele negatieve vrijheid is dan, internationaal gezien, het recht op non-interventie van een staat en positieve vrijheid vindt zijn internationale gelijke in het recht op zelfbeschikking.

De morele rechtvaardiging van staatsautonomie is gelegen in de gedachte dat de staat gezien kan worden als een vorm van het uitoefenen door individuen van hun recht op vrije associatie. Beitz wijst zo'n argumentatie af, ook in de versie van periodieke bevestiging van de vrije associatie door bijv. verkiezingen. Hij staat op het standpunt dat de mens een doel in zichzelf is en dat het opgeven van rechten via maatschappelijke contracten niet mogelijk kan zijn. Staten en hun instituties moeten beoordeeld worden naar de mate waarin zij voldoen aan 'appropriate principles of justice', die herleidbaar zijn tot individuele rechten. De tweede conclusie van het boek luidt dan ook: 'My account of state autonomy might provide some warrant for interference in another state's affairs when the state's institutions are unjust according to appropriate principles of justice and the interference would promote the development of a just domestic constitution within the state' (pp. 81-82).

Door de theorie van John Rawls toe te passen op de internationale politiek probeert Beitz tot een internationale distributieve rechtvaardigheidstheorie te komen (pp. 127-176). Rawls stelt dat de fundamentele structuur van de samenleving in een hypothetische contract-situatie volgens twee beginselen (een vrijheidsbeginsel en een verdelingsbeginsel 'maximin') vastgesteld zal worden. De samenleving is, zo veronderstelt Rawls daarbij, een samenwerkingsverband tot wederzijds voordeel. Beitz is van mening dat, door de toenemende interdependentie in de wereld, de grenzen van maatschappelijke samenwerking steeds meer worden verlegd (p. 144). De rechtvaardigheidsbeginselen zijn daarom volgens hem voor de gehele wereld geldig geworden; iets waar Rawls zelf in zijn 'A Theory of Justice' niet zo van overtuigd was. Ook al is men het op dit punt niet met Beitz eens, dan nog blijft er, zo meent hij, een probleem bestaan nl. de verdeling van natuurlijke hulpbronnen. Deze zijn schaars en ze zijn, moreel gezien, willekeurig over de wereld verdeeld (pp. 137-138). De hulpbronnen moeten worden herverdeeld omdat elk individu een prima-facie recht heeft op een faire portie van het geheel; hulpbronnen zijn niet onlosmakelijk verbonden aan een staat of natie en kunnen daarom, aldus Beitz, niet vergeleken worden met persoonlijke talenten, die, in de visie van Rawls, niet van het individu gescheiden kunnen worden (pp. 138-140). Analooq aan Rawls' argumentatie stelt Beitz dat landen in een hypothetische verdragssituatie zouden kunnen verkeren, waarbij niet bekend is in welke situatie met betrekking tot de verdeling van hulpbronnen men zichzelf zal terugvinden na het sluiten van het contract. Vanuit zo'n situatie zal gekozen worden voor een verdeling die voldoet aan de twee beginselen, die door Rawls geformuleerd zijn.

Doordat Beitz voor de rechtvaardigheidstheorie van Rawls kiest, kunnen zijn opvattingen over internationale distributieve rechtvaardigheid, wanneer men verder gaat dan de verdeling van natuurlijke hulpbronnen, alleen geldig zijn indien wordt aangetoond dat er inderdaad op wereldschaal interdependentie bestaat. Wij vragen ons af of dit standpunt niet als logische implicatie met zich meebrengt dat daar, waar geen of niet voldoende interdependentie geconstateerd wordt, geen rechtvaar-

digheidsbeginselen kunnen gelden. Wat is trouwens een voldoende mate van interdependentie? En stel dat aangetoond wordt dat alleen tussen de landen van het Westelijk blok een hoge mate van interdependentie bestaat, betekent dat dan dat we alleen maar over herverdeling tussen Westerse landen kunnen praten? Beitz is ons inziens op dit punt inconsequent: eerst beargumenteert hij dat alleen het individu drager van rechten kan zijn en dat de rechtvaardigheid van instituties daarop gebaseerd dient te worden, later maakt hij de internationale distributieve rechtvaardigheid afhankelijk van de mate van interdependentie tussen (notabene) staten.

Beitz geeft ten slotte aan welke implicaties zijn internationale rechtvaardigheidstheorie kan hebben voor het handelen van individuen, groepen en staten (pp. 169-176): hij pleit bijv. voor meer ontwikkelingshulp, speciale aandacht voor de armste groepen en het bijstellen van het internationale recht op het punt van non-interventie en zelfbeschikking. Men kan uit zijn betoog afleiden dat beleidsvormende instanties dienen te werken vanuit expliciete, normatieve kaders. Hierbij zou, wat ons land betreft, met name gedacht moeten worden aan het ministerie van Buitenlandse Zaken en het departement voor Ontwikkelingssamenwerking, maar ook aan organisaties als de NOVIB en de NCO. Met behulp van een dergelijke benaderingswijze kunnen we trachten antwoorden te formuleren voor vragen als: 'Op welke gronden moeten we aan welke landen de status van concentratieland toekennen?' Ook aan regeringsprogramma's in Derde Wereld-landen zelf en aan hulp-organisaties als de UNO kan een dergelijke eis gesteld worden. In een recent artikel ('Economic Rights and Distributive Justice in Developing Countries' in *World Politics*, 1981, nr. 4, pp. 321-346) gaat Beitz op deze problematiek in, met name op de spanning die kan ontstaan tussen het bewerkstelligen van economische groei in een ontwikkelingsland enerzijds en het bereiken van een meer gelijke inkomensverdeling anderzijds. Met een theorie van internationale distributieve rechtvaardigheid kunnen keuzes op dit gebied ethisch beargumenteerd worden.

Terugkerend naar het eerste deel van Beitz' boek herinneren we ons dat hij zijn kritiek op de realisten voornamelijk baseert op het werk van Hans J. Morgenthau. Wij zijn van mening dat Beitz daarbij een foutieve interpretatie van het werk van Morgenthau geeft wanneer hij dit als een voorbeeld van ethisch scepticisme presenteert. Morgenthau stelt immers in 'Politics among Nations' dat idealisten en realisten niet van elkaar verschillen ten aanzien van hun geloof in de realiseerbaarheid van morele principes in de internationale politiek; het beslissende verschil is gelegen in het antwoord op de vraag hoe een betere wereld bereikt kan worden. Realisten willen hierbij in sterkere mate dan de idealisten rekening houden met het feit dat machtsstreven en conflicterende belangen als 'eeuwige krachten' de wereld van de internationale betrekkingen mede beheersen. In zijn antwoord op de vraag hoe op het internationale vlak de vrede kan worden gehandhaafd, kiest Morgenthau voor een typisch realistische benadering: vrede zal voortkomen uit een machtsbalans die ontstaat ten gevolge van de machtsstrijd tussen verschillende landen én uit de normatieve beperkingen die op deze strijd inwerken, in de vorm van internationale wetgeving, internationale moraliteit en internationale publieke opinie. Het zijn dan ook deze laatste drie factoren die er volgens Morgenthau toe leiden dat de internationale politiek niet gezien kan worden als de natuurstaat van Hobbes: morele principes stellen, ook bij de realisten, grenzen aan het handelen op grond van nationaal belang alleen.

Morgenthau omkleedt zijn opmerkingen over een internationale ethiek echter met de grootst mogelijke voorzichtigheid, omdat hij boven alles bevreemd is dat een

'kruisocht-mentaliteit' in het internationale verkeer de vrede zal verstoren. Hij waarschuwt herhaaldelijk dat men universele morele wetten niet moet verwarren met de nationalistisch geïnspireerde morele aspiraties van sommige landen. Bij Beitz zien we dat het accent verschoven is naar vraagstukken van verdelende rechtvaardigheid en dat de voorzichtigheid vrijwel geheel verlaten is. Toch merkt Beitz juist ten aanzien van zijn gedachten over het interventie-begrip op dat men hierbij ook rekening dient te houden met andere principes, die in internationale relaties een rol kunnen spelen, alsook met het kosten-aspect, dat aan het ingrijpen in een ander land verbonden is. Bij 'andere principes' denkt hij dan vooral aan de vraag of het gebruik van geweld eigenlijk wel toelaatbaar is. Deze belangrijke problematiek, die zo overheersend is in het werk van Morgenthau, wordt door Beitz echter in een enkele zin afgedaan: 'depending upon one's view of the moral legitimacy of violence as an instrument of political change, some or all uses of military force for interventionary purposes would be ruled out' (p. 91). Zo blijft bovendien onduidelijk welke hiërarchie van normen hij wenst te hanteren.

Wanneer men zich wenst bezig te houden met internationale ethiek, zou het, zo menen wij, onjuist zijn om het werk van Morgenthau en andere realisten terzijde te schuiven, een neiging die wellicht zou ontstaan na lezing van Beitz' opmerkingen over deze stroming. Zeker is het nodig verder te gaan op het spoor van normatieve internationale politieke theorie-vorming en het is een grote verdienste van Charles Beitz dat hij een belangrijke impuls in deze richting heeft gegeven. Bovendien zijn wij van mening dat één van de basis-ideeën uit zijn theorie, namelijk het inzicht dat ook binnen de internationale ethiek het individu als de ultieme drager van rechten voorop dient te staan, een uitgangspunt voor verdere theorie-vorming behoort te zijn. Maar, verdere arbeid moet dan gebaseerd worden op een weloverwogen interpretatie én integratie van het werk van Beitz en dat van de realisten, niet op verwerping van één van beiden. Daarbij zal men onvermijdelijk te maken krijgen met het probleem dat, na een expliciete afweging van doeleinden in de internationale politiek, aangegeven moet worden welke normen-hiërarchie men wenselijk acht; een uitdaging die men, bij wetenschappelijke studie en bij beleidsbepaling, niet uit de weg kan gaan.

Bertjan Verbeek
Aart-Jan de Groot

Alexander L. George, *Presidential Decisionmaking in Foreign Policy: The Effective Use of Information and Advice*, Boulder, Colorado: Westview Press, 1980, xviii + 267 pags., \$ 24.— (\$ 10.— paperback).

Professor Alexander George heeft aan zijn reeds indrukwekkende lijst van publicaties over de totstandkoming van het buitenlands beleid in de Verenigde Staten een belangrijke studie toegevoegd. *Presidential Decisionmaking in Foreign Policy* is een van de studies die tot stand zijn gekomen in opdracht van de 'Commission of the Organization of the Government for the Conduct of Foreign Policy', een gemeenschappelijke commissie van de president en het congres, die in 1975 haar eindrapport heeft aangebracht.¹ Dit boek heeft als onderwerp de verbetering van de informatie, de analyses en de adviezen waarover de president en zijn onmiddellijke